

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การรับรู้และการปรับตัวของประชาชนบ้านน้ำก้อภายหลังเกิดภัยพิบัติจากอุทกภัย ในปี พ.ศ. 2544 เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของบ้านน้ำก้อภายหลังการเกิดอุทกภัย การรับรู้ของประชาชนบ้านน้ำก้อต่ออุทกภัยภายหลังการเกิดอุทกภัย การปรับตัวของประชาชนบ้านน้ำก้อภายหลังการเกิดอุทกภัยเพื่อบรรเทาความรุนแรงจากอุทกภัยครั้งใหม่

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านน้ำก้อ หมู่ที่ 4 ตำบลน้ำก้อ อำเภอห่มสั๊ก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 142 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบไปด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับ อายุ เพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา การเปลี่ยนแปลงจำนวนสมาชิกในครัวเรือน หลังเกิดอุทกภัย อาชีพหลัก/อาชีพเสริมก่อนเกิดอุทกภัยและหลังเกิดอุทกภัย รายได้จากอาชีพหลัก/รายได้จากอาชีพเสริมก่อนเกิดอุทกภัยและหลังเกิดอุทกภัย ข้อมูลความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการเกิดภัยพิบัติจากอุทกภัย ประกอบด้วยประเด็นความเสียหาย 4 ด้าน คือ ด้านสุขภาพ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านทรัพย์สิน ด้านพื้นที่เกษตรกรรม ข้อมูลด้านการรับรู้ของประชาชนบ้านน้ำก้อต่ออุทกภัยโดยครอบคลุมเนื้อหาในเรื่อง สาเหตุ ความรุนแรง ความเสียหาย การป้องกันและการบรรเทาความรุนแรงจากอุทกภัย และข้อมูลด้านการปรับตัวของประชาชนบ้านน้ำก้อเพื่อบรรเทาความรุนแรงและความเสียหายจากอุทกภัยครั้งใหม่ มีเนื้อหาคำถามเกี่ยวกับ การยอมรับความสูญเสีย การลดความสูญเสียและการแสวงหาทางเลือกใหม่ โดยผ่านการพิจารณาตรวจสอบจากอาจารย์ผู้ควบคุมการค้นคว้าอิสระและผู้เชี่ยวชาญ

การเก็บรวบรวมข้อมูลได้รับความร่วมมือจากหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านน้ำก้อ หมู่ที่ 4 ตำบลน้ำก้อ อำเภอห่มสั๊ก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 142 คน และการสังเกตปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

6.1 สรุปผลการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย มีจำนวน 142 คน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 221 คน เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี และมีสถานภาพสมรสคู่ จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพหลักคือ ทำนา ประกอบอาชีพรองคือ ทำสวน รับจ้างทั่วไป รายได้จากการประกอบอาชีพลดลงทั้งรายได้จากอาชีพหลักและรายได้จากอาชีพรอง การเปลี่ยนแปลงจำนวนของสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่ยังไม่มีเปลี่ยนแปลง แต่มีบางส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงสมาชิกในครัวเรือนซึ่งมีสาเหตุมาจากการเสียชีวิตจากการเกิดอุทกภัยเป็นส่วนใหญ่ จากการสำรวจความเสียหายและผลกระทบต่างๆที่เกิดจากอุทกภัย พบว่า ผลกระทบด้านชีวิตและสุขภาพ ส่วนใหญ่จะได้รับความเจ็บตามร่างกายและป่วยเป็นโรคติดต่อที่ไม่ร้ายแรง โรคติดต่อที่พบส่วนใหญ่จะเป็นโรคทางเดินหายใจ ความเสียหายด้านที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยได้รับความเสียหายบางส่วน และมีบางส่วนที่ได้รับความเสียหายทั้งหมด เนื่องจากมีการตั้งที่อยู่อาศัยอยู่ใกล้ริมห้วยน้ำก้อ ส่วนที่ตั้งอยู่ไกลออกไปก็จะได้รับผลกระทบลดน้อยลงตามไปด้วย ส่วนการใช้ประโยชน์ด้านพื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ได้บางส่วน เนื่องจากในบางพื้นที่จะมีการทับถมของดิน โคลน เศษไม้ ท่อนไม้ วัชพืชต่างๆ ซึ่งไม่สามารถเข้าไปทำการเกษตรได้ ในส่วนของความเสียหายด้านผลผลิตทางการเกษตรส่วนใหญ่ไม่ได้รับความเสียหายมีเพียงบางส่วนที่ได้รับความเสียหายทั้งหมด และบางส่วน เนื่องจากช่วงเวลาที่เกิดอุทกภัย เป็นช่วงที่เกษตรกรกำลังเตรียมตัวที่จะทำนา ยังไม่ได้ลงมือทำความเสียหายด้านผลผลิตทางการเกษตรจึงมีน้อย ในส่วนของการเข้าไปให้ความช่วยเหลือของภาครัฐและเอกชนการช่วยเหลือชดเชยค่าเสียหายนั้น จะมีการตั้งคณะกรรมการเข้าไปประเมินความเสียหาย โดยจะมีตัวแทนของชาวบ้านร่วมด้วย คือ ผู้นำชุมชน ซึ่งจะประเมินความเสียหายกันตามความเป็นจริง จากการดำเนินการช่วยเหลือดังกล่าวมีชาวบ้านบางส่วนที่ไม่พอใจกับค่าชดเชยหรือความช่วยเหลือจากภาครัฐเอกชน เนื่องจากว่าค่าชดเชยที่ภาครัฐจัดสรรให้ ไม่เท่ากับความสูญเสียที่เกิดขึ้น การนำเงินส่วนนี้ไปซ่อมแซมที่อยู่อาศัยหรือสร้างที่อยู่อาศัยใหม่นั้นไม่พอ จึงมีประชาชนบางส่วนที่ได้นำเอาที่ดินของตนเองไปขายหรือจำนำกับนายทุน เพื่อนำเงินมาสร้างที่อยู่อาศัยและใช้ในการดำรงชีวิต ทำให้ประชาชนเพิ่มภาระหนี้สินให้กับตนเองส่งผลให้การฟื้นตัวทางด้านเศรษฐกิจเป็นไปอย่างลำบากและล่าช้า

6.2 สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

6.2.1 สภาพทั่วไปของบ้านน้ำก้อภายหลังเกิดอุทกภัยสภาพภูมิประเทศบ้านน้ำก้อเป็นที่ราบติดเชิงเขา บริเวณเชิงเขาตาดฟ้าซึ่งมีความสูงชัน การตั้งถิ่นฐาน บ้านเรือนก่อนการเกิดอุทกภัยในปี พ.ศ. 2544 จะมีการตั้งที่อยู่อาศัยบริเวณที่ราบริมลำห้วยน้ำก้อมีลักษณะเกาะกลุ่มเป็นแนวยาวไปกับลำห้วยน้ำก้อเป็นส่วนใหญ่ ภายหลังเกิดอุทกภัย มีบ้านเรือนได้รับความเสียหายประมาณ 1 ใน 3 แต่ใน

ปัจจุบันชาวบ้านได้อพยพไปตั้งบ้านเรือนที่ห่างออกไปจากลำห้วยน้ำก้อและมีความสูงมากขึ้น และอพยพไปอยู่ที่อื่น ปล่อยให้พื้นที่บริเวณริมลำห้วยน้ำก้อซึ่งเคยเป็นที่อยู่อาศัยของชุมชนกลายเป็นที่รกร้างว่างเปล่าไม่มีการเข้าไปใช้ประโยชน์เลย สภาพของลำห้วยน้ำก้อถูกกัดเซาะขยายร่องน้ำกว้างมากขึ้น และตื้นเขินจากตะกอนที่พัดมากับกระแสน้ำและพัดพาเอากรวด หิน ดิน ทราย ไปทับถมบริเวณไร่นาที่ทำการเกษตรจนยากแก่การปรับพื้นที่ใหม่ ในส่วนของการซ่อมแซมและการสร้างที่อยู่อาศัยใหม่นั้นชาวบ้านได้เปลี่ยนการใช้วัสดุที่ต่างไปจากเดิมคือ มีการใช้เสาที่มีความยาวมากขึ้น มีการถมดินที่มีความสูงมากเพื่อป้องกันไม่ให้ระดับน้ำท่วมถึงหากเกิดอุทกภัยอีกครั้ง และใช้วัสดุที่มีความมั่นคงแข็งแรงในการสร้างที่อยู่อาศัย สิ่งสาธารณูปโภคที่ได้รับความเสียหาย เช่น ไฟฟ้า ถนน สะพาน ประปา ทางภาครัฐได้เข้ามาช่วยเหลือซ่อมแซมจนสามารถใช้ได้เป็นปกติเรียบร้อย สถานบริการของภาครัฐที่มีอยู่ในชุมชนคือ สถานีอนามัย และป้อมตำรวจ ได้มีการปรับปรุงซ่อมแซม ทำความสะอาดซึ่งสามารถเปิดบริการได้ตามปกติ ในส่วนของลำห้วยน้ำก้อที่ไหลผ่านหมู่บ้านภาครัฐ โดยการรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำก้อได้เข้ามาดำเนินการขุดลอก และสร้างฝายทดน้ำเพื่อกักเก็บน้ำ ซึ่งในส่วนนี้กำลังดำเนินการ

6.2.2 การรับรู้ของประชาชนบ้านน้ำก้อต่ออุทกภัยภายหลังการเกิดอุทกภัย

การรับรู้ของประชาชนต่อภัยพิบัติจากอุทกภัยนั้น ประชาชนมีการรับรู้ต่ออุทกภัยแตกต่างจากก่อนเกิดอุทกภัยในปี พ.ศ. 2544 ชาวบ้านมีความเข้าใจมีความตระหนักรู้มากขึ้น ทั้งในด้านสาเหตุของการเกิดอุทกภัย เนื่องจากมีฝนตกหนักติดต่อกันเป็นเวลานาน ทำให้ปริมาณของน้ำเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีการตัดต้นไม้บริเวณป่าต้นน้ำ และสภาพของลำห้วยน้ำก้อมีความคับแคบ ตื้นเขินทำให้น้ำไหลไม่สะดวกเกิดการไหลบ่าท่วมหมู่บ้านอย่างเฉียบพลัน ในส่วนของการรับรู้ด้านความรุนแรงของอุทกภัยนั้น ประชาชนรับรู้ว่าการเกิดอุทกภัยที่เกิดขึ้นทำให้เกิดความเสียหายและเกิดผลกระทบในด้านต่างๆ เป็นอย่างมาก เช่น ด้านชีวิตและสุขภาพทำให้มีผู้เสียชีวิต ด้านทรัพย์สินและที่อยู่อาศัย ด้านเกษตรกรรม และสิ่งสาธารณูปโภคต่างๆ ประชาชนรับรู้ว่าการเตือนภัยให้ประชาชนทราบล่วงหน้าความสูญเสียที่เกิดขึ้นมีน้อยมาก การรับรู้ถึงการบรรเทาความรุนแรงจากอุทกภัยประชาชนรับรู้ว่าการที่ติดตามข้อมูลข่าวสารด้านพยากรณ์อากาศ การเตือนภัยที่ดี การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ การไม่สร้างสิ่งปลูกสร้างหรือดำเนินการใดๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการไหลของน้ำในลำห้วย จะสามารถบรรเทาความรุนแรงจากอุทกภัยได้ เมื่อนำมาจัดระดับการรับรู้พบว่าส่วนใหญ่มีการรับรู้ต่ออุทกภัยอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 71.8 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 24.02 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.22 และมีค่าคะแนนสูงสุดเท่ากับ 27.00 ค่าคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 8.00

6.2.3 การปรับตัวของประชาชนบ้านน้ำก้อภายหลังเกิดอุทกภัยเพื่อบรรเทาความรุนแรงจากอุทกภัยครั้งใหม่

ประชาชนบ้านน้ำก้อมีการปรับตัวเพื่อบรรเทาความรุนแรงจากการเกิดอุทกภัยครั้งใหม่ ในด้านของการยอมรับความสูญเสียจากอุทกภัยกล่าวคือประชาชนยังคงอาศัยอยู่ในพื้นที่เดิมที่เคยเกิดอุทกภัย เนื่องจากว่ามีปัจจัยทางสังคมบางอย่างเข้ามาสนับสนุน เช่น การให้ความช่วยเหลือจากภาครัฐหากเกิดภัยพิบัติอีกครั้งหนึ่ง ข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ การผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตเดิม และประชาชนบ้านน้ำก้อมีความคิดว่าในอนาคตอุทกภัยคงจะไม่มี ความรุนแรงสามารถรับมือได้ ในส่วนของการลดความสูญเสียจากอุทกภัย ประชาชนบ้านน้ำก้อมีการเปลี่ยนพฤติกรรมจากการไม่ให้ความสนใจในการติดตามข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับอุทกภัยและพยากรณ์อากาศโดยกลับมาให้ความสนใจติดตามข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง มีการก่อสร้างที่อยู่อาศัยที่มีความมั่นคงแข็งแรง การสร้างบ้านได้สูง การถมดินสร้างบ้านให้สูง และมีการจัดตั้งทีมงานในการสังเกตการณ์และคอยเตือนภัยในชุมชนหากมีฝนตกเกิดขึ้น และการแสวงหาทางเลือกใหม่เพื่อบรรเทาความรุนแรงจากอุทกภัย ประชาชนบ้านน้ำก้อมีความคิดที่จะเปลี่ยนการทำ การเกษตรแบบเดิมมาเป็นเกษตรแบบชลประทานและการปลูกพืชอายุสั้นที่ให้ผลผลิตเร็ว การเปลี่ยนแปลงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจากป่าต้นน้ำภายในชุมชนตนเองไปใช้ทรัพยากรจากแหล่งอื่นและการอพยพย้ายถิ่นไปอยู่ในแหล่งอื่นที่ปลอดภัยจากอุทกภัย เมื่อนำมาจัดระดับของการปรับตัว พบว่าส่วนใหญ่ประชาชนบ้านน้ำก้อมีการปรับตัวอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 90.1 โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 18.13 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.43 และมีค่าคะแนนรวมต่ำสุดเท่ากับ 13.00 ค่าคะแนนรวมสูงสุดเท่ากับ 20.00

นอกจากนี้ยังพบว่าประชาชนบ้านน้ำก้อให้มีความร่วมมือกันในการลดความสูญเสียจากอุทกภัยที่จะเกิดขึ้นภายในชุมชน และความเสียหายที่บ้านน้ำก้อได้รับ ยังมีส่วนช่วยกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนใกล้เคียงมีความตื่นตัวและตระหนักถึงภัยพิบัติจากอุทกภัยมากกว่าเดิม อีกทั้งภาครัฐก็ให้ความสำคัญกับอุทกภัยมากขึ้นขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเตือนภัยให้ประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบได้ทราบถึงสถานการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับอุทกภัย การเตรียมการให้ความช่วยเหลือและการเข้าไปให้ความช่วยเหลืออย่างทัน ท่วงที และการเข้าไปฟื้นฟูสิ่งต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย

ภายหลังจากเกิดอุทกภัยที่บ้านน้ำก้อ ในปี พ.ศ. 2544 ประชาชนบ้านน้ำก้อมีการรับรู้ต่ออุทกภัยที่เกิดขึ้นอยู่ในระดับที่สูง เนื่องจากอุทกภัยที่เกิดขึ้นนั้นมีความรุนแรงก่อให้เกิดความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนบ้านน้ำก้อเป็นจำนวนมาก ในขณะที่เดียวกันประชาชนบ้านน้ำก้อได้มีพฤติกรรมปรับตัวเพื่อที่จะลดความรุนแรงของอุทกภัยที่อาจจะเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งซึ่งการปรับตัวของประชาชนบ้านน้ำก้อนั้นอยู่ในระดับสูงเช่นเดียวกัน และในเดือนกันยายน พ.ศ. 2545 ได้เกิดอุทกภัยขึ้นอีกครั้งหนึ่งที่บ้านน้ำก้อ แต่ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอุทกภัยครั้งนี้มีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ความสูญเสียในด้านชีวิตและด้านสุขภาพไม่มีเลย มีเพียงการเกิดความสกปรกของที่อยู่อาศัยจากดินเลนที่พัดมากับน้ำเท่านั้น และความหวาดกลัวของประชาชนที่กลัวว่าจะเกิดเหตุการณ์ซ้ำขึ้นอีก ซึ่งแสดงให้เห็นผลจากการ

ที่ประชาชนบ้านน้ำก้อมีการรับรู้ต่ออุทกภัยที่เกิดขึ้น นำไปสู่การเกิดพฤติกรรมการปรับตัวเพื่อบรรเทา ความรุนแรงจากอุทกภัยครั้งใหม่ของประชาชนบ้านน้ำก้อ ผนวกกับการเข้ามาช่วยเหลือในด้านต่างๆ จากภาครัฐและเอกชน ส่งผลให้อุทกภัยที่เกิดขึ้นครั้งใหม่ที่บ้านน้ำก้อนั้นไม่มีความรุนแรงแต่อย่างใด

6.3 สิ่งที่ค้นพบใหม่จากการวิจัย (New Findings)

จากการเข้าศึกษาในพื้นที่ของบ้านน้ำก้อ สิ่งที่ค้นพบใหม่ คือ

6.3.1 ในช่วงเวลาก่อนที่จะเกิดอุทกภัยในปี พ.ศ. 2544 นั้น ประชาชนบ้านน้ำก้อไม่ได้ให้ความสำคัญหรือให้ความสนใจต่อภัยพิบัติจากอุทกภัย แม้ว่าเหตุการณ์การเกิดอุทกภัยจะเกิดขึ้นทุกปีก็ตาม โดยประชาชนบ้านน้ำก้อมีความคิดว่าอุทกภัยที่เกิดขึ้นไม่ได้มีความรุนแรงจนทำให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต และทรัพย์สิน การแสวงหาความรู้เกี่ยวกับอุทกภัยจึงมีน้อยมาก ทำให้ไม่มีการเตรียมตัวที่จะรับมือกับ อุทกภัยที่จะเกิดขึ้นครั้งต่อไป และยังมีประชาชนบางส่วนที่คิดว่าอุทกภัยที่จะเกิดขึ้นเป็นการกระทำของ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ต้องการลงโทษชาวบ้านที่กระทำผิด และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่นั้นยังไม่ให้ ความสำคัญกับการกีดอุทกภัยโดยไม่มีการศึกษาและการวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ของการเกิดอุทกภัย ที่รุนแรง

6.3.2 ภายหลังจากเหตุการณ์การเกิดอุทกภัยในปี พ.ศ. 2544 เกิดขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหาย เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะกับ ประชาชนบ้านน้ำก้อ ที่ต้องสูญเสียญาติพี่น้อง ทรัพย์สินที่อยู่อาศัย เครื่อง มือการเกษตร พื้นที่ทำการเกษตร ทำให้ต้องสิ้นเนื้อประดาตัว สิ่งสาธารณูปโภคในชุมชนได้รับความเสียหาย สถานบริการของรัฐให้บริการไม่ได้ ซึ่งสามารถอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นได้ดังนี้

1) ด้านประชาชน ได้เกิดความตื่นตัวมีการปรับตัวเพื่อที่จะเตรียมรับมือกับอุทกภัยหาก อุทกภัยเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการลดความสูญเสียจากอุทกภัย เช่น

1.1 การติดตามข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับอุทกภัย เช่น การพยากรณ์อากาศ ปริมาณของน้ำตามลำห้วยต่างๆ และมีการประชุมปรึกษาหารือกัน ในชุมชนเพื่อเตรียมรับมือกับอุทกภัย

1.2 การเตือนภัย โดยการจัดตั้งทีมงานเพื่อคอยสังเกตการณ์หากมีฝนตกเกิดขึ้น ในพื้นที่ หมู่บ้านและบนภูเขา เพื่อคอยเตือนภัยเกี่ยวกับอุทกภัยให้กับชุมชนทราบ

1.3 การสร้างที่อยู่อาศัยที่มีได้สูง โลง โดยการถมดินให้สูงและใช้เสาที่มีความยาว

1.4 การอพยพย้ายไปอยู่ที่อื่น หรือในพื้นที่ที่มีความสูงซึ่งปลอดภัยจากอุทกภัย

1.5 การไม่เข้าไปใช้ทรัพยากรในเขตพื้นที่ป่าต้นน้ำ เช่น การเปลี่ยนการใช้ไม้ไผ่ใน พื้นที่ป่าต้นน้ำของชุมชน ไปใช้ไม้ไผ่ในพื้นที่อื่น เป็นต้น

1.6 การเปลี่ยนรูปแบบของการทำการเกษตรแบบเดิม มาเป็นการทำการเกษตรแบบ ชลประทาน และการเปลี่ยนมาปลูกพืชที่ให้ผลผลิตที่เร็วขึ้นซึ่งสามารถลดความสูญเสียจากอุทกภัยได้

2) ด้านหน่วยงานภาครัฐ ได้ให้ความสำคัญกับการเกิดภัยพิบัติมากขึ้นมีการศึกษาวิธีการลดความรุนแรงจากการเกิดอุทกภัย

2.1 มีการเข้ามาให้ความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุทกภัยให้กับประชาชน

2.2 การเตือนภัยเกี่ยวกับภัยพิบัติให้กับประชาชนได้ทราบ เพื่อเตรียมรับมือกับอุทกภัยที่จะเกิดขึ้น

2.3 ดำเนินการปรับปรุง ขุดลอกลำห้วยน้ำก้อ การสร้างฝายทดน้ำต่างๆ เพื่อที่จะลดความรุนแรงของกระแสน้ำ และใช้เพื่อการเกษตรกรรม

2.4 การเข้าไปควบคุมดูแลพื้นที่ป่าต้นน้ำ โดยความรับผิดชอบของกรมป่าไม้

2.5 การเข้ามาฟื้นฟูสภาพจิตใจ ให้ความรู้ด้านอาชีพเสริมการจัดหาทุนเพื่อการทำอาชีพต่างๆ ให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย

6.3.3 ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชุมชนจากการให้ความช่วยเหลือจากภาครัฐในด้านการจัดสรรของค่าชดเชยให้กับประชาชนที่ได้รับ ความเสียหายจากอุทกภัย ด้านที่อยู่อาศัย ซึ่งมีประชาชนบางส่วนไม่พอใจกับค่าชดเชยที่ได้ ควรแก่การเข้าไปศึกษาข้อมูลให้ถ่องแท้เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไป

6.4 อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการรับรู้และการปรับตัวของประชาชนบ้านน้ำก้อภายหลังการเกิดอุทกภัยในปี พ.ศ. 2544 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

6.4.1 สภาพทั่วไปของบ้านน้ำก้อ

ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังจากการเกิดอุทกภัยในปี พ.ศ. 2544 ทำให้เกิดความเสียหายด้านชีวิตทรัพย์สินที่อยู่อาศัย สิ่งสาธารณูปโภคต่างๆ เป็นจำนวนมาก ยังคงพบร่องรอยของความสูญเสียที่เกิดขึ้น ชากเศษไม้ ท่อนไม้ ที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วบริเวณของหมู่บ้าน การปล่อยพื้นที่ทำกินให้รกร้าง การปล่อยทิ้งพื้นที่ที่อยู่อาศัยเดิมให้รกร้าง ร่องรอยของความโศกเศร้าของชาวบ้านที่อาศัยอาวรณ์ต่อการสูญเสียสมาชิกและคนที่รัก รวมถึงทรัพย์สินต่างๆ ที่หามาได้ ยังคงสะท้อนภาพให้ผู้ที่ไปพบเห็นและผู้ศึกษา หดหู่ใจไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จุมพล สวัสดิยากร (2535) ที่ทำการศึกษาการวิเคราะห์และผลกระทบที่เกิดจากอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำตาปี พ.ศ. 2531 พบว่าอุทกภัยก่อให้เกิดความเสียหายความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สิน อาคารสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภค ตลอดจนเกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม สุขภาพและอนามัยของประชาชน ซึ่งคล้ายกับการศึกษาของ ประหยัด ปานดี (2533) ที่ได้ศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดจากแผ่นดินถล่ม ต่อการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศ ในอำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ภายหลังจากการเกิดแผ่นดินถล่มไม่สามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่เกษตรกรรมได้เนื่องจากพื้นที่มีการถูกทับถมด้วยตะกอน ดิน โคลนตม และสอดคล้องกับการศึกษาของ

ภทรา ไชยรักษ์ (2534) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากพายุไต้ฝุ่นเกย์ พบว่า ได้ส่งผลกระทบต่อในด้านเศรษฐกิจมากที่สุด เนื่องจากภายหลังการเกิดภัยทำให้เกิดความเสียหายด้านทรัพย์สินที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก

6.4.2 การรับรู้ต่อภัยพิบัติจากอุทกภัย

ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ต่อภัยอุทกภัยของประชาชนบ้านน้ำก้อ ในด้านสาเหตุของการเกิดอุทกภัย ความรุนแรงของอุทกภัย และการบรรเทาความรุนแรงจากอุทกภัย ส่วนใหญ่มีการรับรู้อยู่ในระดับสูง โดยประชาชนรับรู้สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดอุทกภัยคือ การมีฝนตกหนักบนภูเขาติดต่อกันเป็นเวลานาน จากอิทธิพลของพายุโซนร้อน อุซางิ และรู้ว่าหากลำห้วยน้ำก้อ ที่อยู่ติดกับหมู่บ้านซึ่งเป็นแหล่งรองรับน้ำที่ไหลมาจากภูเขาไม่คันเงิน ไม่แคบ และไม่มีสิ่งก่อสร้างที่กีดขวางและเป็นอุปสรรคต่อการไหลของน้ำ และรับรู้ถึงการตัดไม้ทำลายป่าที่เป็นป่าคันน้ำที่อยู่บนภูเขาเพื่อทำไร่เลื่อนลอยของชาวเขาเผ่าม้ง เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดอุทกภัยและดินถล่ม ประชาชนรับรู้ว่าการตั้งบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ใกล้กับลำห้วยน้ำก้อ จะส่งผลให้ได้รับผลกระทบมากและรุนแรงกว่าการไปตั้งบ้านเรือนในพื้นที่อื่น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชลดา สุภาภาวิ (2540) ที่ศึกษาถึงการรับรู้และการตอบสนองของประชาชนต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา ตำบลวังพร้าว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการรับรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากสาเหตุ การเข้าไปทำลายทรัพยากรต่างๆที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อม เช่น การเข้าไปตัดไม้ทำลายป่า

ในส่วนของความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากอุทกภัย พบว่าประชาชนบ้านน้ำก้อมีการรับรู้ถึงอุทกภัยที่เกิดขึ้นเป็นภัยที่เกิดขึ้นอย่างเฉียบพลัน กะทันหัน เนื่องจากภัยที่เกิดขึ้นเกิดในตอนดึกของวันที่ 11 สิงหาคม 2544 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ประชาชนกำลังนอนหลับ ทำให้มีการเตรียมตัวที่จะรับมือกับภัยที่เกิดขึ้นนั้นไม่ทัน เช่น การขนย้ายสิ่งของ ทรัพย์สินต่างๆ ไปอยู่ในที่ปลอดภัยนั้นไม่ทัน และการอพยพผู้คนไปอยู่ในพื้นที่ที่ปลอดภัยนั้นก็ไม่มีทันเช่นกัน ประชาชนรู้ว่าน้ำที่ไหลเชี่ยวและรุนแรง ระดับน้ำที่ลึกจะส่งผลทำให้ความรุนแรงและความเสียหาย ด้านชีวิตและทรัพย์สินต่างๆ เพิ่มขึ้นตามไปด้วย และรู้ว่ากระแสน้ำที่เชี่ยวกราก รวดเร็วรุนแรง การถล่มของแผ่นดินทำให้เกิดการทับถมของดินโคลนในพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะพื้นที่เกษตรกรรมทำให้การใช้ประโยชน์จากพื้นที่เกษตรกรรมได้รับผลกระทบ ไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Arcuri (1995) ที่กล่าวว่า ระดับน้ำท่วมที่ลึกมากจะทำให้เกิดความเสียหายแก่พืชพรรณและทรัพย์สินมากตามไปด้วย ในบางพื้นที่ที่ถูกน้ำท่วมเป็นระยะเวลาหลายๆ จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพ พืชพรรณและทรัพย์สินมากตามไปด้วย และอัตราความเร็วของน้ำที่ไหลมีส่วนสำคัญมากต่อผลของการทำลายสิ่งต่างๆ

นอกจากนี้การบรรเทาความรุนแรงจากอุทกภัย ประชาชนรู้ว่า อุทกภัยเป็นภัยพิบัติจากธรรมชาติที่สามารถป้องกันหรือบรรเทาความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นได้เนื่องจากประชาชนรู้ว่า ถ้าหากมี

การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ เมื่อเกิดฝนตกหนักๆ ดินโคลนหรือพีชคลุมดินจะช่วยดูดซับน้ำ ให้ดินชุ่มน้ำไว้ได้ในปริมาณที่มาก โอกาสที่จะเกิดน้ำป่าทะลักและดินถล่มลงมาอย่างที่ตั้งของหมู่บ้านมีน้อย การสร้างเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำ การปรับปรุงคูคลอง ลำห้วยที่แคบ ดันเงิน ให้มีความลึกและไม่เป็นอุปสรรคต่อการไหลของน้ำแล้ว โอกาสที่น้ำจะเอ่อท่วมล้นตลิ่งเข้ามาในหมู่บ้านนั้นเป็นไปได้ยาก และประชาชนมีการรับรู้ถ้ามีการเตือนภัยที่มีประสิทธิภาพหรือทันเวลา ความรุนแรงของอุทกภัยก็จะน้อยเนื่องจากประชาชนสามารถอพยพขนย้ายสิ่งของไปอยู่ในที่ปลอดภัยได้ และการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยหรือสิ่งก่อสร้างให้มีความแข็งแรง เพื่อเตรียมรับมือจากอุทกภัยและประชาชนรู้ว่าวิธีการที่ดีที่สุดที่จะป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบและความเสียหายจากอุทกภัยนั้น คือการย้ายถิ่นไปอยู่ในพื้นที่อื่นอย่างถาวร

6.4.3 การปรับตัวเพื่อบรรเทาความรุนแรงจากการเกิดอุทกภัยครั้งใหม่

ผลการวิจัยพบว่า การปรับตัวของประชาชนบ้านน้ำก้อเพื่อบรรเทาความรุนแรงจากการเกิดอุทกภัยครั้งใหม่ ในด้านการยอมรับความสูญเสีย การลดความสูญเสีย และการแสวงหาทางเลือกใหม่เพื่อบรรเทาความรุนแรงจากอุทกภัย ส่วนใหญ่มีการปรับตัวอยู่ในระดับสูง โดยการปรับตัวในด้านการยอมรับความสูญเสียนั้น ประชาชนยอมรับว่าหากมีการเกิดภัยพิบัติอีกครั้งเขาพร้อมที่จะเผชิญและรับมือกับความรุนแรง ความสูญเสียที่จะเกิดขึ้น โดยส่วนใหญ่ยังคงอาศัยอยู่ในพื้นที่เดิม จะมีเพียงบางส่วนที่ย้ายไปอยู่หมู่บ้านอื่นและพื้นที่อื่นแต่ก็ยังอยู่ในอาณาเขตของหมู่บ้านเดิม สาเหตุที่ทำให้มีการย้ายไปอยู่พื้นที่อื่นนั้นเนื่องจากที่อยู่อาศัยและได้รับความเสียหายทั้งหลังและตั้งอยู่ใกล้กับริมห้วยน้ำก้อมาก ในปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าว ไม่มีผู้เข้าไปตั้งที่อยู่อาศัยเลยปล่อยให้เป็นที่รกร้างว่างเปล่า เหตุผลที่ทำให้ประชาชนยอมรับความสูญเสียนั้นเกิดขึ้น คือ ประชาชนเชื่อว่าหากมีอุทกภัยเกิดขึ้นอีกครั้งพวกเขายังคงจะได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐและเอกชนเช่นเคย ข้อจำกัดทางเศรษฐกิจก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ประชาชนยังคงอาศัยอยู่ในพื้นที่เดิมเนื่องจากภายหลังการเกิดอุทกภัยประชาชน ทรัพย์สินต่างๆ ได้รับความเสียหาย ไม่มีเงินออมหรือเงินออมมีจำนวนน้อย นอกจากนี้ยังพบว่าเหตุผลที่ประชาชนไม่ย้ายไปอยู่ที่อื่นเนื่องจากยังคงมีความผูกพันอยู่กับที่อยู่อาศัย เพื่อนบ้านและ วิถีชีวิตเก่าที่เคยเป็นอยู่ และประชาชนคิดว่าอุทกภัยที่จะเกิดขึ้นอีกไม่มีความรุนแรงเท่าที่เคยเกิดมาสามารถรับมือได้ ซึ่งจากผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Burton and Kates (1964) ที่กล่าวว่า การลดความสูญเสียจากภัยพิบัติเป็นวิธีการที่ประชาชนในพื้นที่หรือผู้ที่อยู่ในพื้นที่ที่เกิดภัยพิบัติเป็นประจำยอมรับภัยพิบัติที่เกิดขึ้น โดยอาจมีสาเหตุมาจากความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจหรือข้อจำกัดทางพื้นที่ ที่ทำให้อยู่ในพื้นที่ภัยพิบัติ แต่จะมีกลไกทางด้านสังคมบางอย่างมาทดแทนสิ่งที่ประชาชนสูญเสียไป เช่น การให้เงินชดเชย การลดภาษี เป็นต้น

ในส่วนของ การลดความสูญเสียจากอุทกภัย พบว่าประชาชนมีการปรับตัวในเรื่องของการ ให้ ความสนใจต่อข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุทกภัย โดยมีการติดตามข้อมูลการพยากรณ์อากาศ

จากสื่อโทรทัศน์ วิทยุ และการประกาศเสียงตามสายในหมู่บ้าน ประชาชนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสารและมีการพูดคุยกันถึงการป้องกันภัยจากอุทกภัย มีการจัดการประชุมร่วมกันทั้งหมู่บ้าน เพื่อพูดคุยกันถึงวิธีการบรรเทาความรุนแรงจากอุทกภัยและเสนอแนวคิดที่ได้ประชุมกันไปเสนอต่อองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำก้อ ในเรื่องของการ ให้มีการออกกฎข้อบังคับการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าต้นน้ำของประชาชนและการเข้าควบคุมการบุกรุกป่าต้นน้ำของผู้ที่เข้าไปทำไร่บนภูเขาและการให้ความร่วมมือกับชุมชนในการปรับปรุงลำห้วยน้ำก้อและคลองต่างๆ สำหรับการเตือนภัยนั้น ในชุมชนได้จัดตั้งทีมงานจากชาวบ้านมาเป็นเวรยาม ซึ่งจะตั้งทีมละ 7 คนโดยจะแบ่งเข้ากะทีมละ 6 ชั่วโมง ในการสอดส่องดูแลและติดตามเหตุการณ์ต่างๆ เช่น เมื่อมีเหตุการณ์ฝนตกเกิดขึ้นผู้ที่รับผิดชอบ จะคอยติดตามปริมาณน้ำในลำห้วยน้ำว่าอยู่ในระดับใด และติดตามข้อมูลจากทางสถานีตรวจวัดน้ำฝนในอำเภอหล่มสัก หากมีสิ่งผิดปกติเกิดขึ้น ประชาชนก็จะพากันขนย้ายสิ่งของและทรัพย์สินต่างๆ รวมถึงการอพยพผู้หญิง คนชรา เด็ก ไปอยู่ในพื้นที่ที่ปลอดภัย นอกจากนี้ประชาชนบ้านน้ำก้อยังมีการปรับปรุงที่อยู่อาศัยโดยมีการสร้างที่อยู่อาศัยที่มีความแข็งแรง มีการถมดินให้สูง การใช้เสาในการสร้างที่อยู่อาศัยที่มีความยาวมากๆ เป็นต้น ซึ่งจากผลการศึกษาได้ไปสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Burton and Kates (1964) ที่ได้ศึกษาการปรับตัวของประชาชนต่อสภาวะอุทกภัยที่เกิดขึ้น โดยการปรับตัวต่อเหตุการณ์ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากอุทกภัย พบว่าการลดความสูญเสียจากอุทกภัย เป็นการป้องกันก่อนที่จะเกิดภัยพิบัติ เช่น การเตือนภัย การก่อสร้างเขื่อน อ่างเก็บน้ำ ปรับปรุงลำห้วยหรือคลองต่างๆ การอพยพเคลื่อนย้ายประชาชนอย่างถาวร และมีการออกแบบสิ่งก่อสร้างให้เหมาะสม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ประหยัด ปานดี (2533) ที่ได้ทำการศึกษาถึงอุทกภัยบริเวณภาคใต้ของไทย ซึ่งเป็นการศึกษาวิเคราะห์เชิงระบบภูมินิเวศ จากการศึกษาพบว่าสามารถกำหนดคกฏเกณฑ์ต่างๆ ที่จะดำเนินการให้เกิดความปลอดภัยจากอุทกภัยคือ การหลีกเลี่ยงจากบริเวณที่ไม่ปลอดภัยต่างๆ เช่น การหลีกเลี่ยงการสร้างถนน สะพาน อาคารบ้านเรือน การป้องกันโดยใช้เทคนิคด้านวิศวกรรม และการเตือนภัย

การแสวงหาทางเลือกใหม่ จากการศึกษาการปรับตัวของประชาชนบ้านน้ำก้อเพื่อบรรเทาความรุนแรงจากการเกิดอุทกภัยครั้งใหม่ พบว่าประชาชนมีการปรับตัวโดยการไม่เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าต้นน้ำที่มีความเสื่อมโทรมอยู่แล้วและไม่เสื่อมโทรม การไม่เข้าไปทำการเกษตรในบริเวณป่าต้นน้ำ และร่วมมือกันฟื้นฟูป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรมอยู่แล้วให้กลับมาที่มีความอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง โดยการเปลี่ยนการใช้ผลผลิตจากป่าต้นน้ำ ที่เห็นชัดที่สุดคือ การเปลี่ยนการใช้ไม้ไผ่จากป่าต้นน้ำ ที่ใช้นำมาทำแผงตากยาสูบ ไปใช้วัสดุอื่นแทนโดยการตากบนลานพลาสติกเงาจรู แต่วิธีการนี้ไม่ค่อยนิยมทำกันเนื่องจากยาสูบที่นำไปตากจะแห้งช้าและไม่มีคุณภาพ และการหันไปใช้ไม้ไผ่จากแหล่งอื่นแทนโดยการไปรับซื้อไม้ไผ่มาทำแผงตากยาสูบ การเลือกที่จะอพยพไปอยู่ในพื้นที่อื่นที่ปลอดภัยจากการเกิดอุทกภัยอย่างถาวร นอกจากนี้ประชาชนยังมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและมีการแนะนำเพื่อนบ้านในการเปลี่ยนการ

ทำเกษตรแบบเดิมมาเป็นทำการเกษตรแบบชลประทานมากขึ้น และการเปลี่ยนมาเป็นการปลูกพืชที่มีอายุสั้นและให้ผลผลิตเร็ว เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นหากมีอุทกภัยเกิดขึ้นอีกครั้ง จากผลการศึกษาดังกล่าวได้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Burton and Kates(1964) ที่ได้ศึกษาการปรับตัวของประชาชนต่อสภาวะอุทกภัยที่เกิดขึ้น โดยการปรับตัวต่อเหตุการณ์ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากอุทกภัยพบว่า การแสวงหาทางเลือกใหม่ โดยการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำการเกษตรแบบเดิมไปสู่เกษตรแบบชลประทานจะสามารถทำให้ความรุนแรงของอุทกภัยที่มีต่อการเกษตรนั้นน้อยลง การเปลี่ยนสถานที่ โดยการอพยพเคลื่อนย้ายอย่างถาวรไปยังสถานที่ใหม่สามารถป้องกันความรุนแรงจากอุทกภัยได้และยังสอดคล้องกับแนวคิดการบรรเทาความรุนแรงจากอุทกภัย ของ Alexander (1993) ที่กล่าวว่า การกำหนดการใช้ประโยชน์จากที่ดินอย่างถูกต้องและเหมาะสมสามารถบรรเทาความรุนแรงจากอุทกภัยได้

จากผลการวิจัยในส่วนของ การปรับตัวของประชาชนบ้านน้ำก้อเพื่อบรรเทาความรุนแรงจากอุทกภัยครั้งใหม่สามารถนำมาแยกปัจจัยที่ทำให้ประชาชนบ้านน้ำก้อเกิดพฤติกรรมปรับตัว ได้ดังนี้

1) พฤติกรรมการปรับตัวที่เกิดจากประชาชนบ้านน้ำก้อเอง ได้แก่

1.1 การปลูกสร้างที่อยู่อาศัยของประชาชนบ้านน้ำก้อที่มีการใช้วัสดุในการก่อสร้าง ที่มีความมั่นคงแข็งแรง การถมดินให้มีความสูงก่อนสร้างที่อยู่อาศัย การเลือกใช้เสาที่มีความยาวมากมาย ใช้สร้างที่อยู่อาศัยประชาชนบ้านน้ำก้อมีความคิดว่าหากมีการสร้างที่อยู่อาศัยที่มีความแข็งแรง และตั้งอยู่สูงจากพื้นดินมากๆ จะสามารถทำให้ป้องกันและบรรเทาความรุนแรงจากอุทกภัยได้

1.2 การติดตามข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพยากรณ์อากาศ ปริมาณน้ำฝน ความเสี่ยงต่อการเกิดอุทกภัยจากสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หอกระจายข่าว จากเพื่อนบ้านภายในชุมชน และการจัดตั้งทีมงานเพื่อคอยสังเกตการณ์หากมีฝนตกหนักเกิดขึ้นภายในหมู่บ้านและบนภูเขา ประชาชนบ้านน้ำก้อคิดว่าหากมีการติดตามข้อมูลเกี่ยวกับอุทกภัยอย่างต่อเนื่องเมื่อมีเหตุการณ์ที่มีความเป็นไปได้ว่าจะมีอุทกภัยเกิดขึ้นก็จะมีการประกาศเตือนภัยให้กับชุมชนได้ทราบ ซึ่งจะทำให้ประชาชนบ้านน้ำก้อสามารถเตรียมตัวที่จะรับมือกับอุทกภัยที่จะเกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที เนื่องจากเหตุการณ์อุทกภัยที่เกิดในปี พ.ศ. 2544 เกิดความเสียหายและมีความรุนแรงมาก เพราะว่าประชาชนบ้านน้ำก้อไม่ทราบข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุทกภัยจึงทำให้ไม่มีการเตรียมตัวรับมือกับอุทกภัยที่เกิดขึ้นได้ทันเวลา

2) พฤติกรรมการปรับตัวที่เกิดจากการเข้าไปช่วยเหลือของภาครัฐ ในส่วนนี้จะป็นลักษณะของการเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดอุทกภัยและวิธีการป้องกันและบรรเทาความรุนแรงจากอุทกภัยเป็นสำคัญ

2.1 การเปลี่ยนแปลงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากภายหลังจากเกิดอุทกภัยในปี พ.ศ. 2544 หน่วยงานภาครัฐได้เข้าไปศึกษาและมีข้อสรุปว่าสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อุทกภัยมีความรุนแรงมากมาจากการเข้าไปบุกรุกป่าต้นน้ำเพื่อทำไร่เลื่อนลอยบนภูเขาเป็นจำนวนมาก และการเข้าไปใช้ทรัพยากร

จากป่าต้นน้ำเป็นจำนวนมาก เมื่อประชาชนได้ทราบถึงสาเหตุสำคัญที่ทำให้อุทกภัยมีความรุนแรงมาก จึงเกิดการประชุมปรึกษาหารือกันภายในชุมชน โดยการนำของกำนันตำบลน้ำก้อเพื่อกำหนดข้อตกลง หรือข้อบังคับต่างๆ ในการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าต้นน้ำ และการเสนอทางเลือกใหม่ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยการเปลี่ยนไปใช้ทรัพยากรจากแหล่งอื่นแทน

2.2 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำการเกษตรแบบเดิมมาเป็นการทำการเกษตรแบบชลประทาน และการเปลี่ยนมาปลูกพืชที่มีอายุสั้นให้ผลผลิตเร็ว และการเลื่อนเวลาการเพาะปลูกให้เร็วขึ้น ซึ่งในส่วนนี้ทางตัวแทนของภาครัฐโดยการรับผิดชอบของเกษตรตำบลน้ำก้อได้เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตร มีการสนับสนุนโดยองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำก้อที่ดำเนินการสร้างอ่างเก็บน้ำ และขุดลอกลำห้วยและคลองต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการทำการเกษตรและป้องกันการเกิดอุทกภัย

2.3 การอพยพของประชาชนบ้านน้ำก้อบางส่วน ไปอยู่ในพื้นที่ที่หน่วยงานภาครัฐจัดสรรให้ หรือการไปซื้อที่ดินในพื้นที่อื่นจากการได้รับค่าชดเชยความเสียหายจากภาครัฐ ซึ่งประชาชนบ้านน้ำก้อมีความคิดว่าหากอพยพไปอยู่ในพื้นที่อื่นที่ไกลออกไปจากบ้านน้ำก้อหรือในพื้นที่ที่มีความสูงกว่าเดิม ความสูญเสียที่จะเกิดขึ้นจากอุทกภัยนั้นจะไม่มี

6.5 ข้อเสนอแนะ

6.5.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1) สภาพทั่วไปของบ้านน้ำก้อ จากผลการศึกษาพบว่ายังมีร่องรอยของความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอุทกภัย การฟื้นฟูปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่ได้รับความเสียหายนั้นไม่น้อยมาก ดังนั้น ภาครัฐหรือชุมชน ควรมีการเข้าไปปรับปรุงสภาพพื้นที่ที่ได้รับความเสียหายและเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่นั้น โดยไม่ปล่อยให้เป็นที่รกร้างว่างเปล่าตั้งอยู่กลางหมู่บ้าน ซึ่งทำให้ผู้ผ่านไปมามองดูเป็นภาพที่ไม่สวยงามและยังส่งผลให้เกิดการตอกย้ำกับความสูญเสียที่เกิดขึ้นจากอุทกภัยกับประชาชนบ้านน้ำก้อ โดยควรปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่รกร้างว่างเปล่ามาจัดสร้างเป็นสวนสาธารณะ หรือที่พักผ่อน ลานกีฬา ลานกิจกรรมของหมู่บ้าน ซึ่งจะสามารถทำให้ประชาชนมีสถานที่ร่วมทำกิจกรรมกัน ทำให้เกิดความสามัคคีในชุมชน และเยาวชนได้ใช้สนามกีฬาเพื่อออกกำลังกาย ทำให้เยาวชนห่างไกลยาเสพติด และทำให้ประชาชนคลายความทุกข์ใจและลบภาพเหตุการณ์ความสูญเสียจากอุทกภัยในอดีตได้ต่อไป

2) การรับรู้ต่อภัยพิบัติจากอุทกภัยและการปรับตัวเพื่อบรรเทาความรุนแรงจากอุทกภัยครั้งใหม่ ของประชาชนบ้านน้ำก้อ พบว่าส่วนใหญ่มีระดับการรับรู้และระดับการปรับตัวอยู่ในระดับสูง เนื่องมาจากอุทกภัยที่เกิดขึ้นกับบ้านน้ำก้อมีความรุนแรงมาก เกิดความสูญเสียด้านชีวิต ทรัพย์สิน ที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก ภายหลังจากการเกิดอุทกภัย ได้มีหน่วยงานจากทางภาครัฐและเอกชนทั่วประเทศได้เข้าไปช่วยเหลือชาวบ้านน้ำก้ออย่างต่อเนื่อง และมีการเสนอข่าวจากสื่อมวลชนทั้งทางด้านโทรทัศน์ วิทยุ

หนังสือพิมพ์ฉบับต่างๆ อย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดอุทกภัย ความรุนแรง และวิธีการบรรเทาความรุนแรงจากอุทกภัย ทำให้ประชาชนบ้านน้ำก้อยังคงสัมผัสอยู่กับร่องรอยของความสูญเสียจากอุทกภัยอยู่ตลอดเวลา ผนวกกับเป็นช่วงที่รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นภายในประเทศและทั่วโลกจึงทำให้อุทกภัยที่บ้านน้ำก้อเป็น กรณีตัวอย่างของการศึกษาเพื่อป้องกันและบรรเทาความรุนแรงจากอุทกภัย ทำให้มีการเข้าไปศึกษาทำวิจัยในพื้นที่บ้านน้ำก้อในด้านต่างๆเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่วนหนึ่งที่ทำให้ประชาชนบ้านน้ำก้อมีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัยอยู่เสมอส่งผลให้ประชาชนบ้านน้ำก้อมีการรับรู้และการปรับตัวอยู่ในระดับสูง ในช่วงก่อนหน้าที่ผู้ศึกษาเข้าไปศึกษาข้อมูลนั้น ได้มีการเกิดอุทกภัยขึ้นอีกครั้งที่บ้านน้ำก้อ ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2545 ซึ่งปรากฏว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นมีน้อยมาก ไม่มีความเสียหายด้านชีวิตและสุขภาพ ในด้านทรัพย์สินมีเพียงเล็กน้อย เช่น ถุงปูนซีเมนต์เปียกน้ำ ที่อยู่อาศัยเกิดความสกปรกจากดิน โคลนที่ไหลมากับน้ำ จากผลกระทบที่เกิดขึ้น ถือว่ามีความสัมพันธ์กับการรับรู้และการปรับตัวของประชาชนบ้านน้ำก้อที่อยู่ในระดับสูง จากการเข้าไปศึกษาพบว่า ลำห้วยน้ำก้อ และคลองต่างๆ ยังมีความตื่นเงินอยู่มาก ดังนั้นหากมีการเร่งดำเนินการ โดยภาครัฐสนับสนุนงบประมาณเพื่อมาดำเนินการขุดลอกลำห้วยน้ำก้อตลอดทั้งสายน้ำ คลองต่างๆ และการจัดทำท่อระบายน้ำรอบหมู่บ้านอย่างเป็นทางการและเป็นระบบและได้มาตรฐานแล้ว โอกาสที่น้ำจะเอ่อล้นตลิ่ง เข้ามาท่วมหมู่บ้านน้ำก้ออีกมีโอกาสดังขึ้นน้อยมาก

3) การนำผลการศึกษาที่ได้จากบ้านน้ำก้อ ไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นของประเทศไทย โดยเฉพาะในจังหวัดเพชรบูรณ์ซึ่งส่วนใหญ่สภาพพื้นที่จะคล้ายกับบ้านน้ำก้อ คือชุมชนจะตั้งอยู่ติดกับลำห้วย แม่น้ำ และภูเขาที่มีการเข้าไปบุกรุกทำไร่เลื่อนลอย ซึ่งมีความเสี่ยงต่อการเกิดอุทกภัย การนำเอาพฤติกรรมการปรับตัวของประชาชนบ้านน้ำก้อ ไปเป็นรูปแบบการปฏิบัติแล้วเชื่อว่าหากมีอุทกภัยเกิดขึ้นในพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดความรุนแรงจากอุทกภัยในด้านชีวิตและทรัพย์สินต่างๆ น่าจะเกิดขึ้นน้อยมาก

การแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมนั้น ไม่สามารถที่จะทำได้เพียงวิธีการใดวิธีการหนึ่ง จำเป็นอย่างยิ่งที่ภาครัฐและภาคประชาชนต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างบูรณาการ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านวิทยาศาสตร์ภูมิศาสตร์ ด้านนิเวศวิทยา ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านจิตวิทยาสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยหลักการการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

6.5.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการวิจัยถึงปัจจัยสำคัญ ทางด้านวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดอุทกภัยและแนวทางที่จะป้องกันและบรรเทาความรุนแรงหากอุทกภัยเกิดขึ้นอีก เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ได้ผลอย่างยั่งยืน

2) ควรมีการวิจัยถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้น และปัจจัยต่างๆที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง จากการเข้าไปดำเนินการช่วยเหลือของภาครัฐและเอกชนในเรื่องของความยุติธรรม ความเสมอภาคกัน ในการได้รับการช่วยเหลือ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติหากมีเหตุการณ์การเกิดภัยพิบัติต่างๆ ขึ้นในพื้นที่อีกครั้ง

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University